

ΙΠΠΩΝΑΞ (Φ.Π.ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ)

Μια αναδρομή στις πηγές για τον
Ιππώνακτα
crashing incorrectness (West 1973)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ T1, T2 Gerber

- **T 1 Plinius *Naturalis Historia*** δίνει κάποιες πληροφορίες για τους στόχους της ιππωνάκτειας ποίησης, τους γλύπτες Βούπαλο και Άθηνι (παιδιά του Χιώτη γλύπτη Άρχεμου που ήταν γιος του Μικκιάδη γιου του γλύπτη Μελά: βρέθηκαν τα ονόματά τους σε βάση αγάλματος στην Δήλο, χρον.550-530 π.Χ.)
- ** Άθηνις μόνον άπαξ σώζεται στο απ.70.11W=D, ενώ ο Βούπαλος πολύ συχνά (αππ.17,18,19,20.2,77.4, 86.18,98.3-4, 121 Degani=1, 15,95.3-4,15, 120, 136 West). Στο Αρχίλ. T 30 Αρχίλοχου (= Ovidius *Ibis* 521-4 qui carmine laesit Athenin). Βλ. Και T 3 για βίο Σούδας. Άποψη Rosen ότι Βούπαλος είναι λέξη-παίγνιο από τις λέξεις βοῦς και φαλλός.
- * τα Testimonia (T) είναι από την δίγλωσση έκδοση της Loeb του D. Gerber.

T2

- **ψευδο–Πλούταρχος περί μουσικής:** λέγει ότι κάποιοι θεωρούν λανθασμένα ότι ο Ι. ήταν κατά τον αυτόν χρόνον με Τέρπανδρο (Λέσβιο κιθαρωδό που νίκησε σε σπαρτιατικά Κάρνεια το 600 π.Χ. περ.). Πρβ. Αρχίλοχου T 6 Gerber (το είδαμε): Πρόκλος στη Βιβλιοθήκη του Φωτίου: για τους 3 αρίστους ιάμβων ποιητάς, ο Αρχ. εποχή Γύγη, ο Σημωνίδης επί Αργαίου Μακεδονίας (684-47), ο Ιππώναξ επί Δαρείου (522-486) ἤκμαζε .
- Πάριον Μάρμαρον (πολύ αποσπασματικό): χρονολογεί τον Ιππώνακτα το 541-540 π.Χ.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗ Ι

- **Τ 3 Λήμμα σε Σούδα:** Πυθέας και Πρώτις οι γονείς, Εφέσιος, ιαμβογράφος, κατοίκησε στις Κλαζομενές, όταν εξορίστηκε από τους τυράννους Αθηναγόρα και Κωμά. Γράφει εναντίον Βούπαλου και Αθηني αγαλματοποιούς, επειδή του έφτιαξαν αγάλματα με προσβλητική διάθεση («ὅτι αὐτοῦ εἰκόνας πρὸς ὕβριν εἰργάσαντο»)
 - * Ας σημειωθεί ότι στον Ηρώδα που οφείλει πολλά στον Ι. στο 1.76 η Μητρίχη έχει πατέρα της τον Πυθέα. Μάλιστα ο Ηρ. ίσως στο 8.78 κατονομάζει τον Ιππ.
- **Τ 4 Πλίνιος ΝΗ (Τ 8 Degani):** πασίγνωστη η ασχήμια του Ιππ. (notabilis doeditas vultus). Οι γλύπτες την παρουσίασαν και προκάλεσαν το γέλιο των θεατών και ο Ιππ. indignatus τους επιτέθηκε τόσο άγρια (amaritudinem carminum) που τους ανάγκασε να κρεμαστούν. Κατά τον Πλίνιο όμως αυτές είναι αναλήθειες. Οι γλύπτες ήταν διάσημοι και έκαναν έτσι διάσημη και την Χίο.
 - * Είναι σαφής η αναλογία με την αρχιλόχεια επίθεση κατά Λυκάμβη και κορών του.

Άποψη του Brown

- Ο Brown καταλήγει ότι η φύση της διαμάχης με τους γλύπτες παραμένει πιο σκοτεινή από ό,τι αυτή μεταξύ Αρχ. και Λυκάμβη (87). Μήπως πρόκειται για ακαθαρσία και αιμομειξία;
- Το ενδιαφέρον είναι ότι σύμφωνα με τις πηγές η επίθεση γίνεται, επειδή οι γλύπτες τον προσέβαλαν, προς ύβριν, τον έκαναν δημόσιο περίγελο. Άρα πάλι υπάρχει μία έγνοια για τον κοινωνικό περίγυρο και αυτό μας οδηγεί πάλι **στις αρχικές καταβολές του ιάμβου και οι ιαμβικές επιθέσεις αποσκοπούν στην αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής.**
- Ίσως όμως ο Ιπ. να δημιουργεί άλλο είδος ιάμβου, είναι λιγότερο δημόσιος ποιητής από τον Αρχ. ίσως έχει και μικρότερο κοινό και είναι λόγιος και υπαινικτικός με τρόπο ανοίκειο σε αρχαϊκό ποιητή. Ίσως επειδή έζησε κοντά 100 χρόνια μετά από Αρχ. να έγραψε ιάμβο που ήταν πολύ πιο μακριά από τις λατρευτικές ρίζες. Ίσως έχουμε να κάνουμε με μία ξεχωριστή ανάπτυξη του τελετουργικού ιάμβου, και σε σχέση με την Μ. Ασία και τις ελληνικές της πόλεις

- Είναι λάθος να θεωρούμε ότι ο αρχαϊκός
ίαμβος είναι μία μονολιθική μορφή που
παρέμενε σταθερή σε τόνο και τρόπο από τον
7^ο αι στην Πάρο στον 6^ο αιώνα του
Ιππώνακτα.

Μια ενδιαφέρουσα επισήμανση του Brown (ήδη DEGANI) για την ελληνιστική συμπάθεια προς Ιππώνακτα

- (σημ.34): «Ο Ιππ. είναι με πολλούς τρόπους ένα είδος πρωτο-ελληνιστικού ποιητή. Είναι μορφωμένος και υπαινικτικός με τρόπο ασυνήθιστο για αρχαϊκό ποιητή (βλ. Degani, *Studi* 187ff.). Τμήμα του γιατί συμβαίνει αυτό μπορεί να έγκειται στη φύση του κοινού του, που μπορεί να ήταν μικρότερο. Αυτό, φυσικά, είναι μόνον εικασία, αφού δεν έχουμε καμία θετική ένδειξη για τα κοινωνικά συμφραζόμενα της ιππ. ποίησης. Αλλά αυτό όντως αντανακλά την αίσθηση που αποκομίζει κανείς από τα αποσπάσματα. Παρόλο που απευθύνονται στους Κλαζομένιους (17D=1 W), **ο Ιππ. είναι λιγότερο δημόσιος ποιητής από ό,τι είναι ο Αρχ.** Τέτοιες σκέψεις μπορεί να εξηγήσουν την δημοσιότητά του αργότερα, στους ελληνιστικούς ποιητές Degani ό.π.171 κ.εξ. (μια αναθεώρηση του λαμπρού άρθρου του στο *QUCC* 16, 1973, 79–104).»

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗ II

- **Τ 5 Αθήναιος (Τ 19 Degani):** ο Μητρόδωρος ο Σκήψιος (στο 2^ο βιβλίο του *περὶ ἀλειπτικῆς*) αναφέρθηκε στο πολύ μικρό μέγεθος του Ιππ. (οὐ μόνον μικρόν γενέσθαι τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ λεπτόν, ἀκρότονον (δηλ. μυώδης, strained to the outmost LSJ) που μπορούσε να πετάξει μακριά κενό μπουκάλι (λήκυθος), πβ. **Τ 19b D** Ευστάθιος.
- **Αιλιανός Ποικ.Ιστ. 10.6. (=Τ 19a D.):** μικρός, αἰσχρός (=άσχημος), και λεπτός).
- * Όλα αυτά μπορεί να πηγάζουν από την ποίησή του, όπου θεωρεί την εξωτερική εμφάνιση ως παραπλανητική για την πραγματικότητα, κατά το οδυσσειακό πρότυπο θ 158-190.
- * Για το ἀκρότονος και τη μεγάλη του δύναμη: μήπως στοχεύει πάλι συμβολικά στο **μέγεθος** της επίθεσής του;

ΜΕΤΡΟ, ΧΩΛΙΑΜΒΟΣ

- **T 20 Degani** Σούδα πρώτος έγραψε παρωδίαν καὶ χωλίαμβον καὶ ἄλλα
- **T 21 Degani** Χοιροβοσκός (στον Ηφαιστίωνα περί ποδῶν): ονομάζεται ἴαμβος από την Ιάμβη της δούλη του Κελεού, που ανάγκασε την Δήμητρα που ήταν λυπημένη να γελάσει, γέλοιόν τι εἶποῦσα... ή από την Ιάμβη κάποια γριά που έπλενε στη θάλασσα τα μαλλιά (ἔρια) και ο Ιππώνναξ της άγγιξε την σκάφη και εκείνη εἶπε το τρίμετρο: ἄνθρωπ' ἄπελθε, τήν σκάφην ἀνατρέπεις. Καὶ συλλαβὼν τὸ ῥηθὲν οὕτως ὠνόμασεν τὸ μέτρον. ἄλλοι δὲ περὶ τοῦ χωλιάμβου τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρουσι, γράφοντες τὸ τέλος τοῦ στίχου τὴν σκάφην ἀνατρέπεις. (και έτσι έγινε **χωλίαμβος**.).
- *Ο Brown 83-84 σχολιάζει αυτή την μύηση που ταιριάζει στο χαμηλό ύφος της υπ. ποίησης. Ο ίαμ. των ανυπόληπτων και υπόκοσμου όχι όπως του Αρχ. με τη μύησή του με τις Μούσες δηλώνει ότι ο ί. του βρίσκεται στη γραμμή της υψηλής ποίησης και έτσι δικαίως θεωρούνταν ομηρικός ποιητής.
- G.Brown & C. Braun, Hipponax and Iambe, *Hermes* 116, 1988, 478-481: μήπως στίχος του Ιππώνακτα με θέμα του ίσως την ποιητική του μύηση από την προσωποποίηση του είδους! πβ. μύηση Αρχίλοχου και Ενιπώ (Κριτίας)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΠΠΩΝΑΚΤΑ I

- **1) T 55 (Degani= (Αθήναιος 13, 599d):** Ο Δίφιλος κωμωδιοποιὸς πεποίηκεν ἐν Σαπφοῖ δράματι Σαπφοῦς ἐραστὰς Ἀρχίλοχον καὶ Ἰππώνακτα.
- **2) T 47 Degani** Ἡρώδας Μιμιάμβος 8 π.χ. στίχοι 75-79
- κή τῷ γέροντι ξύν' ἔπρηξα ὀρινθέντι/..] κλέος, ναὶ Μοῦσαν, ἥ μ' ἔπεα κ[άμπει/ μ]εγ' ἐξ ἰάμβων, ἥ με δευτέρῃ γν[ώμη/ ἐμοῖς.]...μεθ' Ἰππώνακτα τὸν πάλαι [χρῆσται/ τ]ὰ κύλλ' αἰεΐδειν Ξουθίδης ἐπείουσι[ν
- συμπληρώσεις του Degani e.g.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΠΠΩΝΑΚΤΑ II

- **3) Τ 6 Καλλίμαχος Ιαμβ.1. (=απ.191.1-4 Pfeiffer)** ἀκούσαθ' Ἰππώνακτος· οὐ γὰρ ἀλλὰ ἤκω/ ἐκ τῶν ὅκου βοῦν κολλύβου πιπρήσκουσιν,/ φέρων ἴαμβον οὐ μάχην ἀείδοντα/ τὴν Βουπάλειον[
- κόλλυβος, Αριστοφ. Ειρ.small coin/ to κόλλυβον small gold weight, small cakes (πληθ.ουδ.)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΠΠΩΝΑΚΤΑ III

- **4) Τ 7 επίγρ. Θεόκριτου** επίγρ.19 (=18 D)
- ὁ μουσοποιὸς ἐνθάδ' Ἰππῶναξ κεῖται./ εἰ μὲν πονηρός, μὴ προσέχου τῷ τύμβῳ./ εἰ δ' ἐσσί κρήγυός τε καὶ παρὰ χρηστῶν,/ θαρσέων καθίζου, κῆν θέλης ἀπόβριξον.
- **5) Τ 9, Τ 8, Τ 10 Κρίση σε 3 επιγράμματα**
- **Τ 9 Λεωνίδας Ταραντίνος** (που προηγείται, πλαστό επιτύμβιο για Ιππ.= **Π.Α.7.408=HE 2325-30=Τ 16 D**)
- ἀτρέμα τὸν τύμβον παραμείβετε, μὴ τὸν ἐν ὕπνῳ/ πικρὸν ἐγείρητε σφῆκ' ἀναπαυόμενον ./ ἄρτι γὰρ Ἰππώνακτος ὁ καὶ τοκεῶνε βαῦξας/ ἄρτι κεκοίμηται θυμὸς ἐν ἡσυχίῃ./ ἀλλὰ προμηθήσασθε· τὰ γὰρ πεπυρωμένα κείνου/ ῥήματα πημαίνειν οἶδε καὶ εἰν Αἴδη.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΠΠΩΝΑΚΤΑ

III (άλλα 2 επιγράμματα)

- **Τ 8 Φίλιππος Θεσσαλονικεύς (πλαστό επιτύμβιο)
(Π.Α.7.405= GP 2861-66=15 D)**

ὦ ξεῖνε, φεύγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον/ τὸν φρικτὸν Ἰππώνακτος,
οὐ τε χὰ τέφρα/ ἱαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος,/ μή πως
ἐγείρης σφῆκα τὸν κοιμώμενον,/ ὃς οὐδ' ἐν Αἰδῇ νῦν
κεκοίμηκεν χόλον,/ σκάζουσι μέτροις ὀρθὰ ἔπη.

- **Τ 10 Αλκαίος (Π.Α.7.536= HE 76-81=Τ 17 D)**

οὐδὲ θανὼν ὁ πρέσβυς ἐῷ ἐπιτέτροφε τύμβῳ/ βότρυην ἀπ'
οἰνάνθης ἡμερον, ἀλλὰ βάτον/ καὶ πνιγόεσσαν ἄχερδον
ἀποστύφουσιν ὀδιτῶν/ χεῖλεα καὶ δίψει καρφαλέον
φάρυγα./ ἀλλὰ τις Ἰππώνακτος ἐπὴν παρὰ σῆμα νέηται,/
εὐχέσθω κνώσσειν εὐμενέοντα νέκυν.

Μια προκαταρκτική παρατήρηση για τη σύγκριση Αρχίλοχου και Ιππώνακτα

- Η αρχαία κριτική παράδοση τους τοποθετεί μαζί ήδη από 4^ο αι.
- Άποψη Brown σ.83:: η διαφορά είναι στον τρόπο με τον οποίον πραγματεύονται τα ίδια θέματα: «ενώ ο Αρχ. μπορεί να χρησιμοποιεί το πρόστυχο για να προκαλέσει εντύπωση, το έργο του μοιάζει να περιλαμβάνει μεγαλύτερη ποικιλία και δεν υπάρχει μεγάλη ένδειξη για την αγροίκα κοινωνία στην οποία ο Ιππώνας τοποθετούσε τις αφηγήσεις του»

Η αντιμετώπιση Αρχίλοχου-Ιππώνακτα από τον Καλλίμαχο

- Degani, Studi 171-8
- Α) Οι απόψεις των Bühler, Treu Page, Kontoleon 1963 (1964)
- Β) Οι απόψεις (αναθεωρητικές) του Degani (είδαμε ήδη για Καλλίμαχο και Αρχίλοχο)
- Ο Ιππ. είναι *σωφρονῶν* στον 1^ο ίαμβο, όχι όμως και εξευγενισμός του όπως θέλουν άλλοι μελετητές. Τον ελκύουν και οι λέξεις.
- ΦΠΜ: θα προτιμούσα ότι δεν ασχολείται πλέον με επίθεση τεχνιτών αλλά λογίων.

ΑΠΟΨΗ WEST ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ

- 1973 Hipponax deliberately used foreign types and the hinking meter that “may be understood as a deliberate crashing incorrectness”), or made an admixture of high-flown (p.30) and even the elevation (e.g. epic parody). 30f.
- 1992, XVI-XVII αναφέρει ότι είναι διαφορετικός ο ίαμβος του Ιππώνακτα με την πρωτοπρόσωπη σεξουαλική αφήγηση να εκπροσωπείται καλά στα αποσπάσματα, ο τόνος είναι αξιοσημείωτα διαφορετικά από τους ιαμβογράφους του 7^{ου}, αυτοπαρουσιάζεται ως χυδαίος τύπος, με ροπή στην κλεψιά και το μεθύσι, οι περιπέτειες που αναφέρει δεν μόνον ερωτικές αλλά και riscaresque βρώμικες και φαρσικού τύπου. Όλη του η στάση ζωής περιγράφεται και είναι χαμηλής τάξης και παραμελημένη, το αποτέλεσμα εντείνεται με τη χρήση χυδαίας γλώσσας με ανάμειξη ξένων λέξεων που τάχα ήταν συνηθισμένες στην καθημερινή γλώσσα της Εφέσου.